

Universitätsbibliothek Paderborn

Asiaticae Historiae Societatis Iesv Pars ...

Libris Quatuor Comprehensa: Vbi praeter res gestas à Patribus Societatis Iesv in conuersione Sinarum, Cocincinae, & Tunchini Regnorum nihil omittitur eorum, quae possunt liberali placere Lectorum curiositati

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1670

42. Longa inter PP. Sinenses, & grauissima disputatio de voce, qualiceret Deum inter Sin. appellare?

urn:nbn:de:hbz:466:1-10757

valuit ad generosam mentem à conuersione Iaponum quam deperibat dimouendam. Quos & teneriter amauit, & fuit vicillim is summe charus.

42.
Longa inter
PP. Sineses,
& grauissima
disputatio de
voce, quali-
ceret Deum
inter Sin. ap-
pellare?

Fuit Patribus hic annus seculi vicesimus octauus, saluo ingenij & caritatis iure, contentionibus valde inquietus, quas in annum sequentem productas auxit potius quam sedauit, qui arrogato sibi de iudicio, conuiescere partes in sua sententia voluit. Carptim soluta attingam quæ non sint fastidio futura; nam vel summa tantum questiones de Deo, de spiritibus, & de anima suis perpexabiliter ventilare rationibus, obiectis, & ambagibus responsorum, referri absque radio non possunt. Lis erat de vocibus quibus eatenus Sinesis idioma Deum, spiritus, & animam significauerat, præ aliis tamen de *Scianti*, voce, (quæ Regem supremum apud Sinas notat) an ita propriè designatione illius imperij supremi cui par esset nihil, & nihil secundum; ingeneraretur conceptus diuinæ singularitatis, vt scribendi, & loquendi vsu, nihil creatum significaretur ea voce. Similiter an cæli Dominus, quem *Tienciù* nominant, posset Christianorum aptari vero Deo, absque periculo significandi aliquem ex Diis Bonziorum, quorum Theologia fabulosa, minores Deos triginta tres, cælorum totidem præfecerat motui, eosque pariter *Tienciù* nomine appellabat. De his igitur vocibus, & earum vsu Patres in plane oppositas distrahebantur sententias, quod nec satis penderet earum iudicium ex Theologiae elementis, aut vi syllabarum; sed præterea ex sensu quem vulgò efficere putabantur, in veteribus & nouis codicibus quæ Literatorum abhorrentium ab idolis, quæ Bonziorum idola colentium; & ex eo quod vsus recepti possessione perpetua significari sibi putabant audientes. Qui cum sit latissimus dissidendi campus, conciliare illos in vnam, & certam vocem nec sermo poterat Latinus, neque alius ex Europa; sic enim oris conformatione ad eum effendum Sinas vel de stiruit natura vel educatio, vt pro voce hac Deus *Tensu*, pro Spiritus *Sepelitus*, necessitudo cogantur diceret, parique deformatione alias voces corrumpere. Quamobrem dudum conuenerat non posse illis baptismi formulam lingua nostra committi, quod illam adeò prodigialiter euerterent, vt nec verum de illa quicquam nec vero simile sonaret. Optassent aliqui nominando Deo *Tienciù* *ciu*, hoc est *Verum cæli Dominum* vsurpare, placebat alijs *Tien ti ciu*. Hoc est, *cæli & terra Dominus*. Vel omillis alijs *Cim ciu*. Quod *Verum Dominum*, mille retrò ab annis significabat apud Sinas, florente in iis Christi fide, legebatùrque in effosso non pridem, vt dixi, marmore. Sed quæcumque istarum vox in communi omnibus probaretur, huic reliquas omnes volebant cedere, illasque adeò, quod erat consequens, *Scianti* & *Tienciù* ex libris eradi qui per omnes regni Prouincias absque numero legebantur; & quidem factò à Riccij libris censuræ principio, quem fratrum quidam adiutorum ex Iaponia orti, ardentè magis, quam intelligentèr impugnabant, quod

ex proposito vocabula poneret ex antiquissimis Sinarum deprompta codicibus, quæ longè aliud in eorum Iaponia sonarent, ubi nec Confusij suggestus, nec Literatorum ordo genuinam & veram, sed Bonzoriorum scæ idolis inquinatissima, vocum illarum vitiosam dictabat intelligentiam. Opera Riccij vilo modo attingi vetuit Societatis Præpositus Vitellescus, nisi suis ante rationibus probatis, facultatem ex se modumque impetrassent. Ex alia parte, qui oppositum sentiebant, *Sciatis*, & *Tiençiu*, asserabant esse tam propria, ad ingenerandam Dei noticiam nomina vt nullis possent aptioribus mutari, habebantque à se præter solidas rationes, Christianorum Doctorem meditata, & firma suffragia, qui non satis coquebant animo externos homines plus sibi allumere in germana librorum Sinensium, vocumque explicatione quam ipsos Sinas qui vitam in iis studendo contriuisent. Possessione annorum quadraginta quinque merito deferendum quibus voces illas nec idolo tribuisset quisquam, nec animanti cælos virtuti cuiquam naturali, & elementorum materiam formanti (quod falso Literatis aduersarij impingebant) sed Enti supremo, existenti per sese atque à se ipso, Creatori omnium, & conseruatori. Multorum vtrimque occupauit styli hæc controuersia, mutuisque vicissim permisit iudiciis. Impugnantes *Sciatis*, Ducem habebant Longobardum; propugnantes, Vagnonium; vtrumque Sinensibus literis excellentem. Longobardus in Sinis annos vixerat triginta duos Vagnonius quatuor & viginti, sed annis inferior, argumentorum vi, & rationibus vincebat. Nihil tamen actum est hac styli armati concertatione, nisi quod acutis responsionibus, componendæ litis aucta est difficultas; eam ob rem Chiatinum Hieronymus Rodriguez pro potestate cogendos censuit, vrbem longo secessu à suspicionibus in exteros semotam, vt illic certius inuicem audirent, quid quisque sentiret? quid esset omnibus sentiendam. Neque tunc primum Patres ducentis, & multò pluribus conuenerant leucis, vt expedirent inter se dubia perplexæ ad conscientiam definitionis, & de idoneis viderent subsidiis ad profectum Sinensis Christianitatis, quo fructu præclare tantorum itinerum locatos ab se putabant labores, & discrimina viarum. Nos tamen laude hac dignantur boni viri, ab Societatis incunabulis assueti, sic de illa sentire, ac scribere, vt nullos Dei Ecclesia viderit segniores, & magis ignaros Euangelij Ministros, quàm qui ex nobis Sinas, Cocincinam, & Tanchinum illius prædicatione imbuerunt. Quam laudem ab iis nihil addubitamus fore nobis constanter perpetuam atque perennem, cuiuscumque operi adiuuimus manum, si modo aliquid grande sapiat, & illustre. Verum enim vero in præsentis si quid à Patribus peccatum, immoderatione profectò laboris peccatum est, quæ Trigaultio, & mentem, & vitam abstulit, hæud quidem scientiæ, aut ingenij æmulatione, cuius in illis hominibus ne vmbra quidem notata est. Sed religionis vtrimque graui metu, his quidem anxie diligentèrque

diligenterque cauentibus ne conciperetur Deus occasione nominis minus dignè; illis verò ne profeminaret emendatio superuacanea, quod nitebatur euellere. Menlem tenuit hæc disputatio multarum quotidie horarum. Erant enim scripturæ Sinensium rationibus addendæ, indaganda illarum sententia ex germanis illarum principis quæ recentiores sectarum auctores à sincera & certa Confusij doctrina deflexerant; sed has nihilominus tam longinquas moras & streperas, consecuta est solùm caritatis concors integritas, in opinionum discordi sensu; Cuius tamen pars vtraque contentionem mutuo laxavit in Scianti voce, adiuncta illi ex communi suffragio, explicatione qua in publicum edita, eximerentur à falsa de Deo existimatione, rudes, & simplices; sic finem certandi ambæ partes fecere, quærendi nequam. Et hinc vulgatum extra Sinas, hociudiciorum dissidio, scissos dissidentium affectus, quare Palmerius Prouinciæ Inspector ex India missus, adeundos sibi eos statuit intra Sinas, & cognoscendum coram de re controuersa, etsi aliæ non deerant, de quibus postea, profectiois causa. Totos igitur emensus Sinas ab vsque Macao Pechinum, de cõsensione animorum mutua inter nostros scripsit his verbis, sed Lusitanicè, ad Præpositum Generalem Mutium Vitellescum. [Quartam, inquit, causam quæ me ad Sinas Iustrandos impulit dedere tumores late sparsi, (quorum etiam apud me suspicionem non satis expurgabam) illic nostros omnes inter se animis dissidere, & discrepantiam sentiendi de vocabulis quibusdam ad Dei naturam exprimendam & pauca fidei mysteria, transisse inuicem in discessionem voluntatum; re tamen vera nihil tale comperi, sed omnes mutua inter se beneuolentia coniunctos, & mixtos licet ex Italis, Lusitanis, Belgis, Germanis, & Polonis, peculiarem erga suos affectum præferre neminem. Hæc de animorum concordia quæ tanti nostra refert. Opinionibus vero sic dissident, & errant; vt velint omnino controuersarum quæstionum, solido aliquo firmari vacillationem; miratúsque sum vehementer, tam diu tam aspera pertinacique disputatione, nihil exasperatos, ac ne turbatos quidem tranquillæ beneuolentiæ affectus.] Hæc Palmerij literæ; qui ne diuturnæ altercationis periculum aueret longinquitas, compositurum se ratus est litigantium linguas, cum ingenia non posset. Graui ergo præcepto vetuit, Sciantis vocabulum à quoquam vsurpari, quod profectò non fuit licet componere, sed partem illius, & quidem inauditam, silentio damnare; quæ Romæ tam solidè, ac Theologicè causam suam probauit, vt restituta sit appellatio Sciantis in possessionem, adiuncta potissimum explicatione quæ pacto vtrimque nuper Chiati decretata fuerat.

Iam hisce tot motibus nihil quicquam tardatos, turbatòsve progressus Sinensis culturæ, palam fecit messis, nunquam ante hunc annum, vberior. Sciantis Prouincia quingentos Vagnonio & Iacobo Rhodedit, in quibus Literati primariæ classis duodecim; Scorsum Vagnonio ducentos

ducentos pagi quidam, in quos excurrere maluit, quam incertis spebus cum Prorege quodam commorari, quamvis id plurimum rogante. Illic in visendis, promovendisque Christianorum cœtib; quos pridem fundarat, novisque fundandis erat perpetuus; domos quatuor sanctitate venerabiles effecit sacrificio diuino in iis celebrato; Christianorum cœtib; totidem, templorum loco assignauit; sacrarum imaginum, & piorum librorum suppellectili qua potuit instruxit, commisitque Dominis ædium suas vices ut qui virtute, experientia, & Christiana doctrina præstabant cœteris, illos excolerent diligenter omni studio pietatis. Porro in Prouincia Sciansi magnam habebat Christi religio ab ethnicis quoque venerationem; quam iis mouerant repentina illorum supplicia, lepra faucium tumor, subindè mors, qui ausi essent in Christianum ludere, inuehi, machinas necere ad eum euertendum; auxerant eandem venerationem, beneficia cœlitus ad Christianorum preces publico donata. Inter quæ illud fuit quod precante ad sacrarum imaginem de gribus pago, obnubilatum ex templo cœlum, copiosa pluuie irrigatione fata recreauit magno tubore sacrificulorum qui suis simulachris, quod supplicabant clamoribus hoc serenabatur cœlum calamitosius. Accessit præterea mulier simplex & rustica, superiori anno futurorum & occultorum cognitione instructa diuinitus; & Vagnonio quidem iuitio suspecta, verum Ecclesie sacrosanctæ, & discernendorum spirituum accuratissimis regulis probata, vitæque insuper innocentissimæ cõperta, & Christi amore, suisque despicientia insignis, existimata est simplicitate illa mentis Deo placuisse, visaque idonea quæ prævisione & scientia arcanorum auget gloriam nominis Christiani, & confunderet pudore veneficos qui fallaces diuinationes à dæmonibus eadè emptas carius venditant curiosis. Mihi de cœtero Christianos huius Prouinciæ, illorumque virtutem eximiam prolixitate rerum amputata, prolixè videor narraturus si dicam eiusmodi fuisse ut vel solus aspectus fecerneret illos ab ethnicis, & discrimen eius quod ante baptismum fuerant, & quod erant, character esset, quo tanquam frontibus impresso distinguerentur ab omnibus cuiuscumque sectæ mortalibus, adeò ab iis erant, & seipsis diuersi, pudoris ingenuitate, loquendi modestia, & agendi, omnique specie virtutis quàm compositio animi constans & stabilis solet exteriùs prodere. Sed eminebat inter familias, Stephani Literati domus genere illustris, virtute venerabilior, hic ut pridem norabam, in eam Prouinciã Christianismum induxerat; huic Ghianeci in patria, ad habitandum aedes, ad diuina peragenda templum debebamus, quod ipsi nomen ingenti cum fenore exsoluit Deus, remuneratione dignitatis, vltra quam cuperet maioris. Nunc ad fores eius tertio quoque die, luculenta silens concione Christiana se charitas mirè commendabat, illic enim dum fames vbique immaniter sæuiter centum pauperibus præbebat victus, eratque tunc idem mendico pacem dare ut vitam illi in eum diem producere. Quæ liberalitas ut esset

Z. z. z.

44.
Mulier Pro-
phetis &
Neophyta.